
Ministerstvo staví princip univerzity na hlavu

Ministerstvo staví princip univerzity na hlavu

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY

20.5.2008, | autor: Věra Chytilová, Miroslav Petříček

Kultura je pro zdravou společnost nejdůležitější. Pokud jde o společenskou sebereflexi, rozhodně důležitější než technologie. Takové vnímání se však bohužel z představ dokumentů ministerstva školství postupem doby zcela vytratilo.

Hle, člověk plastický

Experti zjevně sami nemají jasno: dvě Bílé knihy to potvrzují.

Ta první (z roku 2001) předkládá Národní program rozvoje a vzdělávání v České republice; ta druhá (z května 2008) je koncepční a strategický dokument Bílá kniha terciárního vzdělávání. Zdálo by se, že jedna bude navazovat na druhou, avšak po přečtení se spíše zdá, že druhá vznikla na troskách té první.

Protože však jde o reformu celého školství - která znamená hluboký zásah do života celé společnosti a určuje její budoucnost - je trapné, není-li zřejmé, co skutečně platí. Národní program se zaštiťuje Komenským, klade důraz na »plastičnost« člověka, dovolává se kulturních a morálních hodnot, kulturních tradic a výchovy k multikulturalitě. Avšak společnost znalostí, kterou proklamuje Bílá kniha terciárního vzdělávání, na tyto cíle zcela rezignuje, protože nabízí jedině: kritérium ekonomické návratnosti, jehož modelem je technologická aplikace vědění, a racionální produkci náležitě zpracovaných lidských zdrojů.

Cesta do »klientovy« duše

Nová Bílá kniha už ani neuvádí slova »student«, protože je nahrazuje politicky korektním termínem »klient«. Sice v obecné rovině mluví o potřebě různých druhů institucí »s rozdílnými aspiracemi, vizemi a cíli«, ale tuto proklamaci dále popírá jednoznačnou orientací na těsnou vazbu mezi zaměstnavateli a systémem vzdělávání, která se má promítnout do způsobu financování a řízení vysokých škol.

Autoři druhé Bílé knihy si snad ani neuvědomují, že jejich projekt je často monumentem byrokratické nesmyslnosti, jež se s rozpory vyrovnává velmi jednoduše metodou »na jedné straně - na druhé straně«.

Na jedné straně mají o potřebách rozhodovat zaměstnavatelé a požadavky průmyslu. Avšak na straně druhé je žádoucí omezit příliš účelovou přípravu absolventů přímo podle požadavků jednotlivých partnerů, která by mohla vést až k deformaci vzdělávání jako takového. Na jedné straně by instituce měly těsněji spolupracovat s »aplikační sférou a dalšími subjekty«. Zároveň na straně druhé je třeba více otevřít samostatné rozhodování institucí o jejich vnitřní struktuře a profilaci.

Vzdělání a ornament

Očividně rozporné formulace nesvědčí jen o tom, že řeči o kulturních a morálních hodnotách mají pouze dekorativní funkci, nýbrž především o tom, že autoři zde pracují s primitivní rovnicí: pramenem inovací je technologie a školy s ní musí držet krok; zájem finančně silných firem je určující silou vývoje společnosti, vše ostatní je nadstavba.

Jinými slovy je to způsob jak postavit tisícileté principy univerzity úplně na hlavu. Vrcholem logiky »na jedné straně - na druhé straně« je pak odstavec o stabilizaci systému financování: na jedné straně má být poskytování finančních prostředků vázáno na »prvořadě druhy výsledků v oblasti základního a aplikovaného výzkumu a vývoje«, což předpokládá racionalizaci hodnocení výsledků a z ní vycházejících »algoritmů výpočtu institucionální podpory«.

Na straně druhé je ale také »nutné podporovat objektivně existující specifika některých společenských, humanitních a uměleckých oborů«, což vede k doporučení přiznat zvláštní podporu oborům pečujícím o kulturní dědictví a rozvoj umělecké činnosti na vysokých školách.

Vzhledem k marginální zmínce o těchto oborech je zřejmé, že vše, co se takto ocitlo »na druhé straně«, má ráz nějakého zdobného ornamentu. Bílá kniha terciárního vzdělávání sice s jistým údivem připouští, že i za současného stavu vysokého školství existují obory s mezinárodní pověstí a že k nim patří rovněž ty, které se pěstují na uměleckých školách a humanitních fakultách. Avšak tento fakt její autoři chápou spíše jako evoluční kuriozitu. Nic jiného jim ani nezbývá: přínos uměleckých a humanitních oborů pro společnost není navzdory mohutnému rozvoji počítačů ani kvantifikovatelný, ani algoritmizovatelný. A experti patrně tuší, že poptávka po kulturních, morálních a duchovních hodnotách ze strany průmyslu je stále dosti chabá.

Do jaké míry ji může oživit ustavení nových správních rad univerzit, v nichž budou kromě vědců zasedat i zástupci firem a byznysmení, je vskutku otevřenou otázkou.

Na druhé straně...

Expertům těžko radit, z definice mají monopol na znalosti. Snad se ale druhá strana může ozvat alespoň s drobnou poznámkou.

Například zkušenost Filmové fakulty AMU ukazuje, že jejich model není jediný možný. FAMU dnes patří ke světově uznávaným školám, pro zahraniční studenty (klienty) má akreditovanou výuku v angličtině a poptávku po ní převážně ze západní Evropy a USA nestačí saturovat. Věnuje se stejně praktické výuce jako teorii, tedy výzkumu v nejširším slova smyslu. Což by nebylo možné, kdyby nebyla »inovativní«.

Avšak, jak její příklad ukazuje, pramenem inovací - to jest tvořivého uplatňování znalostí - je především schopnost kriticky reflektovat a předjímat vývoj společnosti, nabízet alternativy a učit odpovědnosti k sobě i za výsledky vlastní práce (včetně odvahy k riziku).

Pouze tímto způsobem, který odpovídá jejímu specifickému zaměření (a který je srovnatelný i s tím, čemu se věnuje převážná část oborů humanitních fakult), plní úkol veřejné služby, který je pro ni samozřejmostí.

Když tak zbude Komenský

Kultura je pro společnost nejméně tak důležitá jako technologie, nikoli však ve smyslu dekorace, nýbrž jako místo společenské sebereflexe. A tedy vzniku vědomí pospolitosti, sounáležitosti, solidarity i kulturní či národní identity.

Žel, právě tato základní kulturní kompetence expertům na technologii vzdělávání zcela chybí. Ani se tím neznepokojují: když by se jim totiž podařilo zlikvidovat většinu toho, co se v jejich myšlení ocitlo »na druhé straně«, vždycky jim tam přece zbude Komenský.

Nová Bílá kniha už ani neužívá slova »student«, nahrazuje jej politicky korektním termínem »klient«.